

Socialdepartementet

103 33 STOCKHOLM

MÖJLIGHET ATT LEVA SOM ANDRA – NY LAG OM STÖD OCH SERVICE TILL VISSA PERSONER MED FUNKTIONSNEDSÄTTNING Slutbetänkande av LSS-kommittén (SOU 2008:77) + bilagor

Dnr S 2008/7126/ST

TCO har ombetts att lämna synpunkter över utredningens förslag. TCO har valt att begränsa sitt yttrande till de delar som anser vara mest intressanta sett ur TCO:s synvinkel.

Förslaget i korthet

LSS ska, enligt utredningens förslag, bestå som rättighetslag för stöd och service till personer med omfattande funktionsnedsättningar. Den nya lagen om stöd och service till vissa personer med funktionsnedsättning bedöms tidigast kunna träda i kraft år 2010.

Några av de viktigaste förslagen kan kort sammanfattas:

- Ett tydligt barnperspektiv måste föras in i LSS. En obligatorisk registerkontroll ska också införas av alla som arbetar med att utföra stöd och service enligt LSS åt barn och unga.
- ”Personlig service med boendestöd” ska bli en ny LSS-insats för dem som behöver stöd i ordinärt boende.
- Personer med psykiska funktionsnedsättningar ska ha rätt till daglig verksamhet enligt LSS, om de ingår i lagens personkrets.
- Regeringen bör enligt förslaget utreda hur personer med bostad, som beviljats stöd enligt LSS, ska kunna slippa betala hyra för gemensamma utrymmen i till exempel en gruppbostad. Innan frågan är löst föreslås att de som berörs bör få samma särskilda bostadstillägg som ålderspensionärer.
- Staten ska ta över hela huvudmannskapet för personlig assistans. Motivet är att därigenom kunna undvika dubbelarbete och samtidigt öka tydligheten om kvalitet och ekonomiskt

ansvar. Det kommunala ansvaret för andra insatser bibehålls dock, eftersom dessa bedöms kräva ett långsiktigt lokalt ansvar och planering. För att assistansreformen ska vara långsiktigt hållbar anser utredningen att kostnadsutvecklingen behöver dämpas och stabiliseras. Samhällets kostnader för insatsen ökar nu med närmare 2 miljarder kronor per år. Med LSS kommitténs förslag minskas den årliga statliga kostnaden för personlig assistans under perioden 2010–2013 med omkring 3 miljarder kronor.

- Kraven för rätt till personlig assistans ska preciseras så att behovsbedömningen blir mer enhetlig i hela landet. Det ska också krävas mer än 20 timmars behov i genomsnitt per vecka för rätt till personlig assistans. Alla assistansanordnare ska ha ett tydligt ansvar för kvalitet och redovisning av den ersättning som de tar emot för kostnader för personlig assistans. Enskilda assistansanordnare ska även ha tillstånd från tillsynsmyndigheten.
- Samma ålderskrav ska gälla för alla insatser som idag redan gäller för personlig assistans, med undantag för daglig verksamhet som är avsedd för personer i yrkesverksam ålder.
- Kommunerna ska stegvis kompenseras för kostnader för rätten till daglig verksamhet för personer med psykiska funktionsnedsättningar som ingår i personkretsen för LSS. Den sammanlagda årliga merkostnaden beräknas efter tre år uppgå till närmare 500 miljoner kronor. Därutöver räknar kommittén med en del ytterligare regleringar av statsbidragen till kommuner och landsting.

LSS-kommittén föreslår att det införs regler som stärker barnets ställning. Dessa bör enligt utredningen införas i LSS och kompletteras med andra åtgärder, som kan bidra till att stärka barnens ställning när det gäller stöd och service enligt lagen.

- Utredningen föreslår att en bestämmelse införs i LSS för att stärka barnens ställning inom lagens tillämpningsområde. Bestämmelsen svarar mot artikel 3 i FN:s barnkonvention och innebär att när åtgärder rör barn ska särskilt beaktas vad hänsynen till barnets bästa kräver.
- Utredningen vill ha en bestämmelse om barns rätt att få relevant information och att komma till tals beträffande åtgärder som rör dem införs i LSS. När en åtgärd rör ett barn ska barnets inställning så långt det är möjligt klarläggas. Hänsyn ska tas till barnets vilja med beaktande av dess ålder och mognad. För att kunna uttrycka sin inställning måste barnet ha tillgång till information om den aktuella åtgärden samt om det finns möjlighet att välja åtgärd och de följder som de olika åtgärderna kan tänkas få.
- Regeringen bör, enligt utredningen, uppdra åt Socialstyrelsen att ta fram metoder som kan användas för att säkerställa att barns och ungas inställning och synpunkter kommer fram inför beslut om insatser och också i det dagliga arbetet med barn med olika former av funktionsnedsättningar. Om regeringen bedömer att en bestämmelse bör införas i SoL som ger socialnämnden rätt att tala med barn utan vårdnadshavarens samtycke i alla utredningar enligt 11 kap. 1 SoL bör man även överväga om det finns behov av motsvarande bestämmelse i LSS.
- En obligatorisk registerkontroll bör införas av personer som ska arbeta som personliga assistenter åt barn och unga. Kravet på registerkontroll ska dock inte omfatta den som är

vårdnadshavare för den assistansberättigade. Motsvarande registerkontroll införs också för dem som söker anställning i annan verksamhet enligt LSS. Den som erbjuds anställning, uppdrag, praktiktjänstgöring eller liknande ska lämna registerutdrag.

- När registerkontroll underläts i enskild verksamhet enligt LSS ska tillståndet kunna återkallas. Sanktioner ska endast kunna användas när underlåtenheten är av allvarligt slag.
- Kontrollen av personliga assistenter och personal inom LSS-området bör jämföras med den av skolpersonal när det gäller vilka brott som ska anges i utdrag ur belastningsregistret, giltighetstid och återlämnande. Registerutdrag eller kopia av det ska bevaras under minst två år från det att anställningen, uppdraget, praktiktjänstgöringen eller liknande påbörjades.
- Tillsynsmyndigheten bör i sitt arbete informera om den rätt arbetsgivare har att inom bl.a. vård av utvecklingsstörda eller vård av barn och ungdom få ett utdrag ur belastningsregistret i fråga om den som den enskilde avser att anställa eller anlita som uppdragstagare.

TCO:s synpunkter

TCO ställer sig i huvudsak bakom de förslag som LSS- kommittén lägger fram. Särskilt viktiga är de förslag som berör förbättringar av barnens och ungdomarnas ställning i förhållande till lagen samt att registerkontroll införs vid anställning av personlig assistent för barn- och ungdomar. Detta är viktiga frågor, inte minst ur rättighetssynpunkt och för att stärka ställningen för den som beviljats LSS.

TCO anser alltså att det är bra att grundintentionerna, så som också utredningen förordar, i LSS kvarstår. TCO skulle dock vilja lägga till ett förslag som ger barnens möjlighet till en opartisk företrädare, just i syfte att barnens egna synpunkter kommer fram utan hänsynstagande till t ex föräldrar.

Det är viktigt att kommunen kan ha kontroll över sina kostnader. Nuvarande konstruktion kring personlig assistans har onekligen, som utredningen visat, stora brister. Därför anser TCO det är bra att staten tar över ansvaret för insatsen personlig assistans.

Rätten att få personlig assistans ska enligt utredningen begränsas till att den enskilde måste ha mer än 20 timmar behov/vecka och behovet ska bestå av både personlig omvårdnad och personlig service. Utredningen föreslår också att ett vårdbehov under 20 timmar ersätts med en ny LSS-insats som benämns för "Personlig service med boendestöd". TCO ser här tydliga likheter och kopplingar till situationen i äldreomsorgen. Eftersom ledsagarservice försvinner så är det oklart om detta kan ingå i insatsen "Personlig service med boendestöd", detta gäller också rätten till fritidsaktiviteter.

Betänkandets titel "Möjlighet att leva som andra" förpliktigar. Därför är det oroande att fritiden bara nämns på marginalen i utredningstexten. När man studerar utvecklingen på detta område kan man konstatera att s.k. fritidstjänster mer och mer försvinner inom kommunerna eftersom de ju inte tillhör någon "obligatorisk verksamhet". TCO anser dock att i uppdraget att förhindra isolering, segregation och ohälsa behövs ett utpekat ansvar och i detta fall och de berörda människorna behövs det fritidstjänstemän som arbetar för målgruppen. TCO anser att det är angeläget att betydelsen av dessa insatser rörande fritiden uppmärksammas och förs in i lagtexten, inte minst mot bakgrund av att vi just nu går in i en lågkonjunktur och att kommunerna då riskerar att tvingas minimera den verksamhet som inte är obligatorisk. Arbetet med att förhindra segregering, isolering och motverka ohälsa bör inte tillåtas variera beroende på den ekonomiska konjunkturen.

TCO vill också uttrycka en farhåga om att kommunen alltför riskerar att fungera som något av en "back-up" för den enskilde, främst på grund av långa utredningstider hos Försäkringskassan och att LSS då kanske kommer att sättas in i avvaktan på beslut om personlig assistans. Vidare kan ett avslag från Försäkringskassan innebära att den enskilde kommer att söka en insats enligt LSS istället. En trolig konsekvens är att färre personer kommer att ges rätt till insatsen personlig assistans, vilket kan medföra att kommunerna istället ökar sina insatser och kostnader enligt LSS och SoL. Utvecklingen på detta område bör därför noggrant följas upp och utvärderas.

TCO är positiv till den nya insatsen "Personlig service med boendestöd" då fler personer får möjlighet att bo hemma med stöd av LSS. Det är dock oklart om denna insats även bör omfatta barn och unga som bor i sitt föräldrahem, vilket TCO anser borde vara en självklarhet.

När det gäller utförandet av insatser enligt LSS, finns det mycket som tyder på att de privata utförarna kommer att öka i antal. Det nya lagen LOV (Lagen om valfrihet) kommer troligen att främja en sådan utveckling. Detta kommer i så fall att ställa större krav på LSS-handläggarna att även kunna fungera som konsumentupplysare.

TCO vill också inskräpa att det är nödvändigt att tillsynen av såväl assistansanordnarna som de personliga assistenterna införs och fungerar på ett effektivt sätt. TCO anser att man ska kunna ställa krav på kollektivavtal på dem som anordnar assistans eller annat LSS-stöd. Någon upphandlingssituation kommer visserligen inte alltid att föreligga, men dessa insatser finansieras ändå av offentliga medel.

TCO anser det är bra att personer som tillhör personkrets 3, personer med psykiska funktionsnedsättningar, får rätt till daglig sysselsättning. TCO vill dock lyfta fram att det är viktigt att den ordinarie arbetsmarknaden inte stängs för denna grupp och att arbetsgivarna tar sitt ansvar kring arbetsplatsanpassning och rehabilitering.

Avslutningsvis vill TCO lyfta fram att ett hänsynstagande till de enskilda kommunernas ekonomiska situation inte får tillåtas inskränka på de rättigheter den enskilde har enligt LSS. Övergången till den nya lagstiftningen kommer av allt att döma att kräva extra personalin-satser eftersom exempelvis alla beslut kring ledsagarservice och personlig assistans måste omprövas. Behovet av att få en fördjupad kunskap och kompetens om den nya lagen och dess konsekvenser, inte minst hos dem som berörs av den, kommer också att kräva ökade insatser.

TJÄNSTEMÄNNENS CENTRALORGANISATION (TCO)

Sture Nordh

Kjell Rautio